

Görüş

TÜSİAD GÖRÜŞ DERGİSİ

SAYI: 71

Ümit Boyner
TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı
GÖRÜŞ DERGİSİ MAKALESİ

MALİYE VE VERGİ POLİTİKALARI REK ABET GÜCÜNÜ BELİRLEMeye DEVAM EDECEK

Son birkaç yıldır, dünya ekonomisi açısından olağanüstü gelişmelere tanıklık etmekteyiz. Özellikle, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri ekonomilerindeki sorunlar, temel olarak kamu maliyesi ve devlet borcu alanında derinleşerek devam etmekte. Bu durum ise, hepimizin kaygıyla izlediği üzere, tüm dünya ekonomisi için hergün yeni riskler ve tehditler oluşturmaktadır.

Kısaca hatırlarsak, sorunlar ilk önce ABD’de “sub-prime mortgage” krizi olarak başlamış ve daha sonra kompleks finansal ilişkiler nedeniyle önce ABD ve Avrupa finans sistemlerine, sonra tüm küresel finansal sisteme yayılmıştı. Daha sonraki aşamalarda ise, hükümet kurtarmaları ve benzeri görülmemiş parasal ve mali teşvik programları nedeniyle sorunlar merkez bankaları ve kamu bilançolarına aktarılmıştı. Bu noktadan sonra ise, kriz öncesi gözlerden uzak olan sorunlar giderek hızlanan bir yapıda piyasalar tarafından gözlenmeye ve fiyatlanmaya başladı.

Özellikle bazı Avrupa ekonomileri başta olmak üzere, gelişmiş olan ülkelerin hemen hepsinde kamu maliyesi ve borç dinamiklerinin sürdürülemez hale gelmiş olduğunun farkedilmesi ve bu alanlardaki risklerin daha da yüksek risk primleriyle fiyatlanmaya başlanması bugünkü sorunların temelinde yatan kısır döngüyü ortaya çıkardı.

Bugün dünya ekonomisi açısından oluşan ağır tabloda, varlık fiyatı balonlarının çöküşüne ve finansal sistemdeki sorunlara dayalı bir krizin etkisi büyük olmakla birlikte, kriz olmasa farkında olmayacağımız kamu maliyesi kırılganlıkları ve zafiyetleri en az finansal kriz kadar ağırlıklı bir etkiye sahiptir. Zaten, kamu maliyesi alanında görece sağlıklı ve büyüme potansiyeli yüksek gelişmekte olan ekonomilerde, mali teşvik önlemlerinden, uygun bir sürede çıkış stratejisinin uygulanabilmesi ve bütçe ve kamu maliyesi alanlarında bozulmanın kısıtlı ölçülerde kalması, bu durumun başka bir göstergesidir. Bu çerçevede, ülkemizin de kamu maliyesi görünümü nedeniyle önemli ayrışma fırsatı yakaladığını görmekteyiz.

Daha açık bir ifadeyle, 2008-2009 küresel finansal krizi bize, maliye politikalarının sadece kamu malı ve hizmetlerinin tedarikinde değil, ekonomide güven, denge ve istikrarın yeniden tesisinde de ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu göstermiştir. Küresel ölçeğe ulaşan

büyük kriz dönemlerinde maliye politikalarının etkililiği ve verimliliği, ağırlıklı olarak sahip olduğunuz kamu maliyesi alanına, yani genel anlamda kamu maliyesinde istikrarı bozmadan kullanabileceğiniz kamu kaynaklarının büyüklüğüne bağlıdır. Bu konuya biraz daha derinlik ve açıklık kazandırmak istersek, kamu maliyesi alanını, dört temel parametreyle ilişkilendirebileceğimizi görürüz. Bu temel dört parametre, kamu gelirlerinin milli gelire oranı, kamu borcunun milli gelire oranı, kamu borçlanması reel faiz oranı ve elbette kamu harcamalarının kamu gelirine oranı olarak özetlenebilir.

Harcama tarafından meseleye yaklaşırsak kamu, harcamalarının her koşulda verimli ve etkin olması ve kamu maliyesinin normal dönemlerde nötral (genişlemeci veya daraltıcı değil) bir duruş sergilemesi büyük öneme sahiptir. Ayrıca, biliyoruz ki, bu iki kritere bağlı kalınması, reel borçlanma faizinin borç dinamikleri açısından arzu edilen patikayı izlemesinde etkili olacaktır.

Meselenin gelirler tarafına baktığımızda ise, karşımıza en temel belirleyici olarak vergi politikası çıkmaktadır. Sağlıklı ve sağlam gelirlere dayalı bir vergi politikasının, yeterli ve etkili bir kamu maliye alanı yaratmada anahtar role sahip olacağı açıktır. Diğer bir deyişle, vergi politikasının ortaya koyacağı potansiyel vergi geliri, maliye alanının veri bir harcama seviyesi için üst sınırını belirleyecektir.

Her ne kadar, küresel kriz döneminde, ülkemiz için kurtarma operasyonları söz konusu olmasa da, 2008 yılı sonundaki varlık barışı düzenlemeleri ve 2009 yılı başındaki ekonomik önlemler paketi, mali alanı güçlendirme ve buradan elde edilen kapasiteyi kullanarak ekonomik faaliyeti teşvik etme yönünde atılan başlıca adımlar olmuştur. Krize karşı alınan bu önlemlerin kamu dengeleri üzerindeki net etkisi başlangıçta olumsuz olmuş, ancak, 2010 yılında ekonomide yaşanan güçlü toparlanma, bazı kamu alacaklarının yeniden yapılandırılması ve toparlanmayla birlikte ithalat üzerinden alınan vergilerdeki önemli artış sayesinde kamu finansmanı istikrarında ciddi bir bozulma gerçekleşmemiştir. Diğer bir ifadeyle, kurtarma operasyonlarının olmadığı, görece kısıtlı bir kamu mali teşvik programı altında bile, kamu dengelerinde istikrarın korunabilmesi, ancak varlık barışı, kamu alacaklarının yeniden yapılandırılması, artan cari açıkla gelen ithalat vergileri ve büyüme sayesinde mümkün olabilmiştir.

Bu son cümle bile, krizlerle mücadele gücü açısından kamu mali alanını güçlendirmek üzere, acil bir vergi reformuna duyulan ihtiyacı açıkça ortaya koymaktadır. Hepimizin bildiği üzere, her seferinde aflar ve yeniden yapılandırmalar yoluyla kamu finansmanında istikrarı onarmamız, cari açık gibi bir soruna bağlı ithalat vergilerine güvenerek kamu maliyesinin gücünden bahsetmemiz imkansızdır. Bu durumda, geriye kalan en akılcı seçenek, bir an önce sağlıklı, sürdürülebilir ve sürdürülebilirliği-öngörülebilirliği genel kabul gören vergi gelirlerine yönelmek ve bu amaçla bir vergi reformu için bir an önce harekete geçmektir.

Elbette, sağlam vergi gelirlerine dayalı ihtiyati bir mali alan yaratmak, bir vergi reformunun birincil gerekçesi olamaz. Zaten, bugüne kadar defalarca üzerinde yazılıp çizildiği gibi, acil bir vergi reformuna duyulan ihtiyacın en az bunun kadar önemli başka gerekçeleri mevcuttur.

Kayıt dışılık nedeniyle kayıt içi kesim ve (dolaylı vergiler yoluyla) düşük gelir grupları üzerine giderek daha fazla binmeye başlayan yükün kayıt içi kesimi büyüterek adil bir şekilde dengelenmesi başta olmak üzere, vergi sisteminin sadeleştirilmesi, toplumda vergi bilincinin ve vergi-temsili ilişkisi anlayışının yükseltilmesi, vergilerin rekabeti bozucu ve ekonomik faaliyetleri saptırıcı etkilerinin en aza indirilmesi ve piyasa aksaklıklarının daha etkin yönetimine olanak sağlanması akla gelen diğer önemli gerekçeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Vergi sisteminin, tasarruf, yatırım, sermaye birikimi ve büyüme açısından destekleyici ve teşvik edici bir yapıya kavuşturulması ihtiyacı ise, ayrıca vurgu gerektiren bir diğer temel gerekçedir.

Bu genel ihtiyaçları karşılayan yeni bir vergi sisteminin, sadece krizlere karşı ekonomimizin kamu maliyesi alanını güçlendirmekle kalmayacağı, bunun ötesinde sürdürülebilir bir büyüme için ülkemiz ekonomisine çok değerli rekabetçi özellikler kazandıracağı aşıkardır.

Ayrıca, bu özelliklere sahip yeni bir vergi sistemi, son Van depreminde bir kez daha önemini anladığımız etkili ve hızlı kamu müdahalesini mümkün hale getirecek, toplum olarak gurur duyduğumuz dayanışma gücümüzü, yardımlardan daha etkin ve daha zamanlı bir şekilde ortak kamu gelirlerimizde ortaya çıkaracaktır.

Daha da net bir şekilde söylemek gerekirse, dünya ekonomisinin içinden geçmekte olduğu zorlu dönemin bizlere sunduğu önemli ders, bu tür dönemler için kamunun piyasa aksaklıklarına müdahale gücüne ihtiyacın hiç azalmayacağı ve bu gücün, diğer toplumlarla ekonomi başta olmak üzere birçok alandaki rekabetin temel belirleyicisi olacağıdır.